

A magyar nép lelki egységének megteremtése

Naplójegyzet Hornyik Miklósról emlékezve

„A lelki egység lelki épséget jelent.
Minden nemzet nyelvén, tehát magyarul is.”

Könyveidben (Hornyik Miklós, Újvidék, 1942. január 12. – Budapest, 2012. február 12.) megjelent gondolataid, beszélgetéseink töredékei kavarnak bennem hónapok óta, de főleg az utóbbi napokban, miközben szülővárosod, Újvidék belvárosának utcáit rovom. A séta javallott, felérhet a gyógytornával – minden tekintetben. Gondolataim végtelenbe futó labirintusában is. Székvárosunkban, amely az idén Európa kulturális fővárosa... Múlt és jelen vegyes egyvelegbe fonódása olykor fájó emlékeket ébreszt valahol a lelkem mélyén. Máskor meg mosolyra bír, főleg, amikor eszembe jutnak a kis társaságunkhoz fűződő, immár több mint fél évszázados és a későbbi események. Nem titkolt szándékkal ragadok ki néhány töredéket azokból az időkből, amikor a Magyar Tanszékünk hallgatója lettem, amikor rövid idő múlva rá kellett döbennem: milyen sok a pótolnivalóm. Milyen keveset tudok irodalmunkról, történelmünkéről, szülőföldemről, a városról, amelybe tanulni jöttem. S mit jelent a családi háttér (ha van), a hagyományos polgári nevelés, amelyet nem tudnak meginogtatni a totalitárius ideológiák, a győztesek írta történelmek sem.

Az elrepülő évtizedek hozadékai nyomán újabb és újabb kérdések törnek a felszínre bennem – immár Európa kulturális fővárosában. Az ez idő tájt ideérkező turista igencsak meglepődhet mindazon, amit lát, tapasztal. Az itt élők megszokhatták, hogy Újvidék városképe egyik pillanatról a másikra változik. Sok helyen folynak építkezések, óriási emelődaruk nyúlnak az ég felé, még a belvárosban is. Meglepetésszerűen hatnak viszont a már rendezett „oázisok”, pl. a parkosítás a Szerb Nemzeti Színháznál, a Promenada bevásárlóközpontnál, a Duna-parti sétányon... Egyre azon vívódtam jómagam is: miért csak most folyik ga-

loppütemben a város arculatának szépítése, amikor már elkezdődtek a különböző rendezvények a kulturális fővárosban? Mintha mi, városlakók nem tudnánk eléggé megvigyázni környezetünket, legalább a nyáron és ősszel kezdődő jelentős eseményekig, amikorra ismét több ezer vendég érkezik székvárosunkba. A nem beavatott találgatása lehet csupán, hessegetem el valóságtól feltételezéseimet. Nem is nehéz, könnyebbülök meg egy kissé a Duna bal parti sétányán, a péterváradai vár irányában. Az egymással zavarócskázó hullámok, a várfal, a vendéglő terasza eszembe juttatta a Képes Ifi-sek egyik régmúlt kora esti társalgását a teraszon: a beszélgetés foztlányain túl olyannyira megmaradt emlékezetemben a helyszín történelmi háttere a Bánk bán összefüggésében, hogy máig borsózik a hátam, ha rá gondolok... Szárnyát próbálgató gólyaként úgy éreztem, porszemnyire zsugorodom, miközben hallgatom szellemesen élcelődő előadásod Petur bán váráról. Nem tudom, hányan hallottuk először (és hányan vallottuk be önmagunknak, hogy foghíjasak az ismereteink, ami jórészt önhibánkon kívüli tudatlanságunkból fakadt) a vár utánanévezést igénylő, tanulmányozásra serkentő történetét. Sokszor éreztem később is úgy magam múltbéli barangolásaimban, mintha ég és föld között lebegnék...

Rád emlékezve a *Meghasonlásunk története* (Timp Kiadó, 2009, Topolya) c. könyvedből, *Az országföld őrzői* részből idézem a vonatkozókat: „A Délbácska szerkesztősége 1923-ban Újvidéktől – Novisadig címmel településtörténeti sorozatot indított, amely 1929-ig állandó rovatként szerepelt a lapban. Az egykorú följegyzések, levéltári dokumentumok és történelmi források részleteiből összeállított anyagot Tomán Sándor rendezte sajtó

alá... A lap helytörténeti cikkei tájékoztatást adtak a város és a Délvidék homályba vesző múltjáról, forrásértékű dokumentumokból vett szemelvényei pedig helyreigazították a korabeli szerb sajtó tényferdítéseit és történelemhamisításait.

Amelyekre, sajnos, bőven akadt példa.” (18. o.) A várról és a vidékéről írod: „Árpád-házi királyunk, IV. Béla 1237-. Évi oklevele szerint a település határának első földesura Töre volt. (Ősi magyar személynév.) [...]”

A Duna hajlatánál, a pétervárad majorság közelében fekvő völgyet Ökörödnek hívták. (Lefordíthatatlan szittyia helynév.)

A Vásáros-Váradhoz (Újvidék régi megnevezése) közeli települések és puszták nevei a következők voltak: Bélakút, Sedvár, Boldogasszonyfalva, Csömöri, Aranyád, Bara, Szőregszentpéter, Keménd, Kisács, Piros, Kőszentmárton, Baksafalva, Csenej, Zajol, Mortályos, Rév, Bivalyos.

Okiratok tanúsítják, hogy Ópéterváradja (Peturwarad-Pétervárad »a mai Újvidék határában feküdt a Duna partján«, birtokosa pedig a már említett Töre nevű földesúr fia, Péter volt. »Itt állott... a mai Újvidék területén Péternek, Töre fiának földvéra. Jómódú magyar jobbágyfalvak környékezték a történeti nevezetességre jutott kastélyt, a föld népe hajdani uráról elnevezte Pétörváradjának.« [...]”

Egykorú feljegyzések szerint Árpád-házi királyunk, II. Endre feleségének, Gertrúd meráni hercegnőnek, magyar királynénak nem Bánk bán, hanem Törefi Péter: Petur bán volt a gyilkosa. »A merénylet oka nem... szerelmi história volt, hanem az idegeneknek az ország kormányzására gyakorolt szertelen befolyása«, írta Újvidék első (a mai napig egyetlen szavahihető) monográfusa, Érdujhelyi Menyhért római katolikus lelkész. Péter, az ország egyik főtisztviselője nem tűrte »az érdemtelen idegenek promócióját. Láta a nép ínségét, melyet a szenvedélyes Gertrúd által befolyásolt Endre uralma előidézett. A hazáját és véreit szerető főúr mindezt nem nézhette közömbös szemekkel. Gyilkot ragadott, s a királynét 1213. évi szeptember 28-án megölte. Ezzel Péter letűnik a történelem színpadáról, valószínűleg a merényletet követő dulakodás közben a cselédség megölte.«” (19. o.)

Olykor mily hosszú utat kell megtennünk azért, hogy megtanuljuk, netán meg is értsük, s összefüggéseiben kíséreljük meg értelmezni az

évezredek, évszázadok, sőt még az évtizedek történéseit, minden hozadékával együtt – gondolom ismételtel, miközben idézett könyvedet lapozom. Nem él velünk a történelem, ha nincs, aki méltón éltesse azt. Jól érzékelted te is, hogy torzképet mutat a szülővárosod/szülőföldünk, ha „szellősek” a róla szóló újabb kori írások vagy akár a köztéri feliratok. Megtévesztik (nem csak) az ifjú nemzedékeket... Gondviselésünk váratlan fordulatának köszönhetően május derekán a busz- és vasútállomáson jártam. Meglepődtem itt is a felújított, rendezett környéken. Bár szomorúan vettem tudomásul, hogy a vasútállomás felújított homlokzatán óriás, cirill betűs felirat hirdeti Európa kulturális fővárosát, szerb nyelven... Végzetlen valamilyest, hogy pl. a bejárat, a kijárat több nyelven, köztük magyarul is olvasható. Végyes színfoltok, mozaikkockák – csak ne téveszsenek meg bennünket...

Mennyivel más lenne a világunk, ha bennünk – velünk – élne az „azonosulás, a helycsere” készsége. S most nem tudok nem gondolni a háborúkra. Emiatt hagytad te is el a családdal együtt a szülővárosod. Az újabb – kiterjedéssel – fenyegető fegyveres konfliktusok árnyékában jegyzem rád emlékező/emlékeztető néhány gondolatod, illetve a rólad szóló méltatásból kiragadott részleteket.

Hódi Sándor Az írástevők felelőssége c. jegyzetében (Aracs, 2012/1) a már idézett, 65. születésnapodra megjelent könyvedről ezt írja: „...nem hevenyészve papírra vetett irodalmi elmélkedésről van szó benne, hanem szerzői hitvallásról, hosszú évek során kiérlelt gondolatokról.

A nemzetben való gondolkodás nem természetes és magától értetődő állapot az írástudók számára. Ma a kultúrát az irodalmi sznobizmus és a nemzetellenes klikkszellem uralja. Ezzel együtt úton-útfélen azt hallani, hogy az igazi értelmiségi független, távol tartja magát a politikától, mindenféle ideológiától, hatalmi elvárástól. Eltekintve attól, hogy »független értelmiség« soha sehol a világon nem létezett, és ma sincs, a nemzeti gondolat hívének lenni ma nem kis bátorságot jelent. [...]”

Hornyik Miklós, ha leleplező kritikát ír, többször is igen éles hangot üt meg, de nem fukarkodik, ha a művészi igényesség és a gondolkodás bátorságáért dicsér meg valakit. Teszi ezt abból

a meggyőződésből, hogy az »írástevő« embe-
rektől számon lehet, és számon is kell kérni az
irodalom valóságtartalmát.

Miközben Hornyik Miklós délvidéki tárgyú
írásait olvasom, a jugoszláviai magyar irodalom
majd kilenc évtizedes történetét, ezt a pontos
és hiteles társadalom- és lélekrajzot a korabe-
li viszonyokról, egyfolytában azon töprengök,
hogyan szüntethető meg az a gyarmati státus,
amelybe a rendszerváltással ismét belecsúsztunk?
Trianont követően folyamatosan nehéz
időket él a magyarság, különösen a kisebbség-
ben élők. Aligha lehetett túlélni ezt az időszakot
a lélek meghasonlása nélkül. Szerintem azonban
meghasonlásunk már Moháccsal kezdődött. És
korántsem fejeződött még be. A magyar végzet-
tel való viaskodást tekintve meglehetősen széles
időintervallumról van tehát szó, amelyen belül a
Hornyik Miklós által tárgyalt epizód, a jugoszlá-
viai magyar avantgárd szárnypróbálgatása, csak
szomorúság balsorsunkra.” (36., 38. o.)

„A szétfagolt ország” (Unicus Műhely, 2011,
Budapest) maradék földjén „lehetséges esélye-
inkről, a kíméletlen erőpróbákról” szól sz a tőled
megszokott bölcsességgel:

„Koldusszegényen ugyan, de politikai béklyó-
inktól végre megszabadulva most az legyen a fel-
adatunk, hogy a megértés és a türelem jegyében

megteremtsük népünk lelki egységét itthon és
a nagyvilágban. Más eszközök híján most ezzel
szolgálhatnánk a magyar nyelvközösség fenn-
maradását és fölemelkedését, Magyarország, az
utódállamok magyarsága és a nemzeti emigráció
legjobbainak közreműködésével.

Végül néhány szót a »lelki egység«-ről. (Mi-
vel napjainkban minden magyar szót tizenhárom
másikkal tanácsos értelmezni.)

A magyar nép lelki egységének megterem-
tése nem kirekesztőleges program: nem ír-
nyul senki ellen. Nemzeti kultúránk sokszínű,
árnyalatgazdag, többszólamú műveltség, jellem-
vonása az egyediség, az individualitás. E gazdag
hagyományvilágban minden magyarul értő és
magyarul érző ember otthonot találhat magának;
de hogy igazi otthonára leljen, előbb egészében
meg kell ismernie, torzítások és tilalmak nélkül.

A lelki egység lelki épséget jelent.

Minden nemzet nyelvén, tehát magyarul is.”
(11. o.)

Hornyik Miklóst munkásságáért 1991-ben
Széchenyi-diplomával tüntették ki, 2006-ban új-
ságírói tevékenységéért elnyerte az Eötvös Jó-
zsef-díjat, 2010-ben pedig a Teleki Pál-érdemér-
met és a Magyar Írószövetség Arany János-díját.

A harsonás